

חג השבועות

— ע"פ הלכה — פון די מלאכים, תנה הודך על השמים איז דאס דינא דבר מצרא:

דער דין איז אז אויב איינער פאר-קויפט א פעלד צו א צווייטן, האט דער בר מצרא, דער שכן, די רעכט צונעמען די פעלד פון דעם לוקח, ווייל ס'איז א טובה פאר דעם בר מצרא צו האבן זיינע פעלדער צוזאמען, און תורה זאגט וועשית הישר והטוב בעיני ה'.

דאס האבן די מלאכים געטענהט: וויבאלד די תורה איז גנוה⁹, געפינט זיך במרום (בשמים), און זיי זיינען בשמים, האבן זיי דעם דין פון „בר מצרא“ צו באקומען די תורה, און דעריבער — „תנה הודך על השמים“.

[און דערמיט איז מובן ווי אזוי די מלאכים האבן געוואלט צונעמען די תורה נאכדעם¹⁰ ווי עס שטייט שוין אין תורה, „צו את בניי“, „דבר אל בניי (וכי"ב) — ווייל דער דין ביי בר מצרא איז, אז אויך נאך דער מכירה איז מען מסלק דעם לוקח פונעם שדה און מ'גייט עס אפ צום בר מצרא¹¹].

(תרכ"ב) פ' יתרו. שפה אמת עה"ת פ' יתרו. פתח שער לנחל יצחק ח"א וחי"ב. וראה אנציקלופדיא תלמודית מע' בר מצרא.

(7) בי"מ קח. א. רמב"ם הל' שכנים פ"ב ה"ה. טושרע חר"מ סי' קע"ח.

(8) רש"י בי"מ שם. רמב"ם שם.

(9) ואתחנן ו, ית. ובתשובות מיימוניות לס' קנין (סי' טז) שהוא קרוב למ"ע.

(9*) ועפ"ז יומתק זה שלא אמרו בקיצור חמודה שגנוזה.

(10) אבל ראה ב"ר פ"א ד.

(11) ואדרבה, עיקר דינא דבי"מ הוא על הלוקח שצריך להסתלק, ולא על המוכר (פרש"י בי"מ שם, ב

א. בנוגע צו מתן תורה דערציילט די גמרא¹: „בשעה שעלה משה למרום אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה רבש"ע מה לילוד אשה בינינו. א"ל לקבל תורה בא. אמרו לפני חמודה גנוזה שגנוזה וכו' אתה מבקש ליתנה לבשר ודם, מה אנוש כי תזכרנו וגו' תנה הודך על השמים. א"ל הקב"ה למשה החזיר להן תשובה וכו'. אמר לפני רבש"ע תורה שאתה נותן לי מה כתיב בה' אנכי ה' אלקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים. א"ל למצרים ירדתם לפרעה השתעבדתם תורה למה תהא לכם. שוב מה כתיב בה' לא יהי לך אלקים אחרים, בין עמים אתם שרויין שעובדין ע"ז (ועד"ז) האט משה געענטפערט די מלאכים וועגן די אנדערע דיברות: כלום אתם עושים מלאכה.. משה ומתן יש ביניכם.. אב ואם יש לכם.. קנאה יש ביניכם יצה"ר יש ביניכם.. מיד הודו לו להקב"ה וכו'“.

שטייט אין ספרים⁶, אז יסוד הטענה

(1) שבת פח, ב אילך.

(2) תהלים ח, ה.

(3) תהלים שם, ב.

(4) יתרו כ, ב.

(5) יתרו שם, ג.

(6) בס' שתי ידות (להרא"א חזקוני. אמשטרדאם תפ"ו) ר"פ תרומה מביא זה בשם המדרש. ובס' שארית יעקב (להרי"א אלגאזי. קושט' תקמ"א. ליוורנו תקצ"ג) פ' במדבר בשם „כת הקודמי' ז"ל, „ראשונים“. ובפני דוד (להחיד"א) פ' יתרו דהוא „שוגרת ומשוגרת“. ושק"ט בזה בהרבה ספרים — ומהם (נוסף על הנ"ל): באר יצחק (להרי"א שאנ"י. שאלוניקי תצ"ה) פ' יתרו דרוש ב/ ראש דוד (להחיד"א) פ' יתרו. חסדי אבות לאבות (להני"ל) פ"ג מ"ד. מערכי לב (להרי"א חזן. שאלוניקי תקפ"א) ערך מ"ת דרוש י"ב. ברית אבות (להרא"א בורייאט. ליוורנו

און אלס אַפּשלאַג אויף זייער טענה¹²,
געפינט מען אין מפרשים¹³ כמה תירו-
צים — ומהם:

(א) דער דין פון בר מצרא איז שייך
נאָר ביי קרקע, ניט ביי מטלטלין¹⁴, און
תורה איז דאָך ניט קרקע¹⁵.

ד"ה עכ"ר. ועודי). וראה בס' מערכי לב שם, שמתעם
זה אמר הקב"ה למשה שהוא יחזיר להם תשובה ולא
השיב להם בעצמו, כי טענת המלאכים היתה על
משה (הלוקח).

ומה שהמלאכים טענו להקב"ה — י"ל: (א) כיון
שס"ס צריך משה להחזירה לשמים אי"כ הפוכי
מטרתא למח לי — ע"ד כתובות ק', א (משא"כ
בדובין לעכ"רם (ב"מ שם, ב). (ב) החייב שעל הלוקח
— מטיל על המוכר האיסור דלפני עוור. (אבל עפ"י
צ"ע — דס"ס יש על המוכר איסור אף) — שאינו
איסור דבר מצרא, משא"כ הפוכי מטרתא — טרחא
בעלמא).

(12) לכאורה אפשר לומר, שתוכן תשובת משה
היא שהתורה אינה שייכת בשמים בכלל, ובמילא אין
בזה מצרא ובי"מ — אבל ראה לקמן בפנים ס"ה,
שטענת המלאכים היתה (לא על חלק הפשט, כ"א)
על חלק הסוד שבתורה.

(13) בהתירוצים שהובאו לקמן — ראה בס'
שנסמנו בהערה 6.

(14) העיסור ח"א אות מ' מכירת קרקעות —
הובא במ"מ הל' שכנים פ"ג ה"ד. הרי" ברצלוני —
הובא בטור שם. שו"ע שם ס"ג.

(15) להעיר מתניא (פ"ד), "ומשם נסעה וירדה
כו".

בס' ברית אבות כ', שלתורה דין קרקע יש לה כי
היא קיום העולם והעולם נברא על ידה. אבל צ"ע:
(א) סוף-סוף התורה עצמה היא דבר המטלטל, ומאי
נפקי' שעי' הוא קיום העולם. (ב) העולם נברא
בשביל התורה ולא להיפך, ח"ו. (ג) זה שעי' הוא
בריא'ת וקיום העולם הוא רק בחי' אחוריים שבה ולא

(ב) דינא דבר מצרא איז נאָר ביי
מכירה, ניט ביי מתנה¹⁶, און די תורה
איז געגעבן געוואָרן במתנה.

(ג) אידן זיינען קרובים להקב"ה,
כמשנ' ¹⁷ "מי גוי גדול אשר לו אלקים
קרובים אליו", און נאָכמער: אידן זיינען
"בנים למקום"¹⁸, און ביי קרובים¹⁹, און
(עאכ"כ) בנים²⁰ גייט ניט אָן דינא דבר
מצרא.

(ד) אויף משה רבינו שטייט ²¹ אָז ער
איז געווען "איש האלקים", זאָגט דער
מדרש ²² "מחציו ולמטה איש מחציו
ולמעלה האלקים", איז דאָך משה רבינו
געווען "בר מצרא" צו דער תורה וואָס
איז בשמים.

(ה) אויפן פסוק ²³ "ויעמוד העם על
משה מן הבקר עד הערב" זאָגן חז"ל²⁴,
אָז משה רבינו איז געווען אַ "דן דין
אמת לאמיתו" וואָס "כאילו נעשה שותף
להקב"ה במעשה בראשית". און דער
דין ²⁵ איז, אָז אויב דער לוקח איז אַ

בחי' פנים (תניא ק"א דוד זמירות. ובכ"מ).
וראה לקמן הערה 52.

(16) ב"מ שם, רע"ב. רמב"ם שם פ"ג ה"א.
טוש"ע שם ס"ד.

(17) ואתחנן ד, ז.

(18) אבות פ"ג מ"ד. ראה י"א, שמות ד, כ"ב.

(19) כגורסת הבה"א (הובא בב"י — בשם ה"ר —

לטור ח"מ שם ד"ה ואפילו. ד"ה וכתב עוד) בב"מ
שם, ד. קרוב ותי"ח לית בהו משום דינא דבי"מ.

(20) תשובת הרי"ף הובא בשטמ"ק לבי"מ שם.
ובש"ך ח"מ שם סק"ל: ולזה הדעת נוטה לכאורה
וצ"ע.

(21) ר"פ ברכה. תהלים צ, א.

(22) ד"ר פ"א, ד. מדרש תהלים (באבער)

מזמור צ. וראה ספרי ר"פ האינוני (ועד"ז בתי
ותיב"ע שם. תנחומא שם ב): משה קרוב לשמים.

(23) יתרו יח, יג.

(24) שבת י, א. ושי"נ.

(25) רמב"ם שם פ"ב ה"ה. רא"ש ב"מ שם ס"א.
נמוקי שם. טוש"ע שם סמ"ט.

(*) וראה לקו"ש ח"ט ס"ע 55 ואילך.

(**) במערכי לב שם כ' דהקב"ה גילה להם
שטענתם היא רק כלפי משה. אבל עפ"י צ"ל שידעו
דין ובי"מ — לבד כללות ענינו שהוא על הלוקח!
(*) בעיטור שם: אפ"י מטלטלין. אבל במ"מ
שם: לבר ממטלטלי. וראה שער החדש לעיטור שם
אות קסח.

ואדרבה: אין די לעצטע דריי תירו-
צים ווערט אַרױסגעבראַכט, לכאורה,
דער היפּך פון טענת משה רבינו: אין די
תירוצים ווערט אונטערגעשטראָכן ווי
אַזוי משה (און יעדער איד) איז קרוב
להקב"ה, איז שייך צו שמים, און איז אַ
שותף להקב"ה; די גמרא אָבער ברענגט
אַרויס דאָס פאַרקערטע: אַז די תורה איז
פאַרבונדן מיט ירידה למצרים וכו'; עס
ברענגט אַרויס די גשמיות פון דעם
לוקח, ביז צו "קנאה", "צה"ר" וכו'.

ד. אַזוי איז אויך שווער אין יעדן פון
די ערשטע צוויי תירוצים (נוסף אויף
דער כללות־דיקער קשיא הנ"ל):

(א) אינ'ם ערשטן תירוץ: דאָס וואָס ביי
מטלטלין איז ניטאָ דינא דב"מ איז ווייל
דער טעם פון דינא דב"מ — ער זאָל
האַבן ביידע פעלדער צוזאַמען — איז
ניט שייך ביי מטלטלין, וואָרום מטלטלין
קען מען קויפן ערגעץ אַנדערש און
ברענגען למקומו³⁴. דער טעם איז ניט
שייך ביי תורה³⁴ — די תורה איז אַ זאָך

שותף פונ'ם מוכר גייט ניט אָן דינא דבר
מצרא²⁶.

ב. לכאורה קען מען פרעגן אויף די
לעצטע צוויי תירוצים: משה איז דאָך
קיבל תורה מסיני²⁷ ניט נאָר פאַר זיך
נאָר פאַר אַלע²⁸ אידן²⁹?

פאַראַן מפרשים וואָס זאָגן: (א) אַז אַלע
אידן זיינען בני מצרא צו תורה, וואָרום
נשמות פון אידן זיינען „גזורות מתחת
כסא הכבוד"³⁰.

(ב) בשעת מ"ת זיינען אַלע אידן
געווען שותפים להקב"ה, וויבאַלד אידן
האַבן שוין געהאַט די מצוה פון שבת אין
מרה³¹ (פאַר מ"ת), וארז"ל³² „כל
המתפלל בערב שבת ואומר ויכולו וכו'
כאלו נעשה שותף להקב"ה במעשה
בראשית".

ג. אָבער — צ"ע אין די אַלע גע-
בראַכטע תירוצים, ווייל עיקר חסר מן
הספר — קיין איינער פון זיי ווערט ניט
דערמאָנט אין דעם ענטפער פון משה
רבינו צו די מלאכים³³.

שהרי בדברי משה אין כל רמז לזה. וראה מ"ש
במפרשים הנ"ל — ע"ד ה'תפ"ט — בכמה תירוצים
דלעיל.

(34) ומ"ש בסמ"ע (ח"מ שם סקצ"ז), דדוקא
בקרקע שהוא קנין עולם תקנו דין מצרנות כ"י ולא
בהנ"י — היינו לפי ששם איירי שא' מן השותפין
רוצה למכור וכזה לא שייך טעם המבואר בפנים.
והא דמפרש (וכן בפרישה לטור) שבש"ע איירי
בגדון דשותפותי — י"ל, כי בלא"ה פשוט שאין שייך
במטלטלין דב"מ מטעם המבואר בפנים.

(34*) ואין להקשות דאיכ' שוב בטל הדיון דבר
מצרא, שהרי דינא דב"מ הוא רק אם הלוקח יכול
לקנות שדה במק"א —

כי בקשת המלאכים תנה הודך על השמים פשיטא
דהיינו שתהי' רק כמ"ש בלקו"ת תו"ע (כג, ב.
ובאוה"ת (שם כר' ב' ע' תקלא ואילך)) — הלימוד

(26) ת"י זה הוא אליבא דמ"ד (זבחים קטז, א)
יתרו קודם מ"ת בא (כמ"ש ב"י באר יצחק).

(27) אבות פ"א מ"א. ובשבת שם: תורה שאתה
נותן ל'.

(28) חוץ מפילפולא דאורייתא שניתנה למשה
אלא שנהג בה טובת עין ונתנה לישראל (נדרים לח,
א).

(29) ופשוט דאין לומר שהאדם ב"מ לשמים (יותר
מהמלאכים) מצד זה שהוא מורכב „מן העליונים"
(כ"ר פ"ח, יא. פ"ב, ח), ובג' (ד') דברים דומה (רק
— דומה) למלאכי השרת (תגיגה טז, א. אדר"נ פ"ז,
ב. כ"ר פ"ח שם).

(30) זח"ג כט, רע"ב. וראה הנסמך בנצוצי זהר
לזח"א קיג, א.

(31) סנהדרין נז, ב.

(32) שבת קיט, רע"ב.

(33) ומ"ש במפרשים, דכזה שאיל הקב"ה למשה
אחוז בכסא כבודי' רמז לתשובה (דלעיל ס"ב)
דנשמות גזורות מתחת כסא הכבוד — אינו מובן,

(*) ובפרט שבמקור הדיון (נעמן בהערה 14) לא
זכר שאיירי בגדון דשותפות. וראה השקו"ט בב"י
לטור שם ד"ה אבל לא במטלטלין.

ה. נאך א תירוץ איז פאראן (וואס לכאורה איז ער מתאים צו לשון הגמרא), בהקדים ביאור המפרשים⁴³ אז טענת המלאכים איז אויף חלק הסוד שבתורה: אויך מלאכים ווייסן אז צום חלק הפשט (ועשי') האבן זיי קיין שייכות ניט. ובמילא איז זייער טענה פון בר מצרא געווען אויף חלק הסוד. און וויי-באלד אז צו אידן האט מען געגעבן די גאנצע תורה, און מלאכים האבן גע-קענט נעמען נאך איין חלק — איז דער דין "אז "מכר כל נכסיו לא' לית בה משום דינא דבר מצרא".

אויך איז דא א דין⁴⁴, אז אויב דער מצרן דארף עס האבן להרוחה און דער לוקח דארף עס ווייל "דחיקא לי שעתא", גייט ניט אן דינא דבר מצרא. און אזוי אויך בנדויד: דאס וואס אידן דארפן האבן תורה איז עס בדוגמת "דחיקא לי שעתא", ווייל תורה איז די חיות פון א איד ("הם חיינו"), און דורך תורה איז א איד מנצח זיין יצה"ר כמרזל⁴⁵ "בראתי יצה"ר ובראתי לו תורה תבלין"; משא"כ מלאכים וואס

וואס מ'קען ערגעץ אנדערש ניט קריגן³⁵.

(ב) אויפן צווייטן תירוץ: אויף תורה געפינט מען דריי לשונות: (א) "ירוש"ה³⁶ — ווי עס שטייט³⁷ "תורה צוה לנו משה מורשה וגו'". (ב) "מכירה" — כמרזל³⁸ "אמר הקב"ה לישראל מכרתי לכם תורתי כו'". (ג) "מתנה" — כמרזל³⁹ "ג' מתנות טובות נתן הקב"ה לישראל כו' תורה כו'". וכנוסח התפלה: זמן מתן תורתנו⁴⁰. און די דריי לשונות ווייזן אויף די דריי אופנים וואס איז דא אין דער שייכות פון תורה צו אידן, כמבואר בכמה מקומות⁴¹. היינט וויבאלד תורה האט אין זיך אויך "מכר", איז דאך שייך דינא דבר מצרא אויף תורה⁴².

(בעולם המלאכים) יצירה, והוא עתה בלימוד תנ"ך ורדל בכתהארייל (ליקוטי תנ"ך והש"ס שלו וכו'), (ורק) באופן כזה ילמודה ג"כ בני נשמות בגוף בעוה"ז, אבל אז עיקרה בשמים כי (למטה ידועה רק מציאות הרוחניות ולא מהותה. ואפילו אם גם כזה ישתוו עם המלאכים — בכ"ז) קל יותר הבנתה למלאכים, שהם יותר רוחניים, ובני יצטרכו ליגיעה יותר (ולמשלים מהגשם — דוגמת קנית במק"א). (35) כי לאחר שניתנה תורה למטה — ולא בשמים היא" (ב"מ נט, ב).

(36) ונוגע להלכה — ראה סנהדרין נט, א.

(37) ברכה לג, ד.

(38) שמריר פליג, א. וראה ברכות ה, א: בא וראה

שלא כמדת הקב"ה כו' אדם מוכר חפץ כו'.

(39) ברכות שם. וראה ב"ר פ"ג, ה: ג' דברים נתנו

מתנה לעולם. וראה שמריר פכ"ח, א: כמתנה נתנה

לו. ועד"ז שם פליג, ב. וראה שבת קה, א: אנא ..

יהבית.

(40) ראה המשך וככה תרל"ז פ"א: וייל מתן

תורה הוא בחי' מתנה שבתורה. בנוגע לנוסח ברכת

התורה — ראה לקושי ח"ג ע' 115 הערה 23.

(41) ראה בכ"ז באריכות: המשך וככה שם פס"י.

ס. ד"ה אם רוח המושל תריל פ"ג. ד"ה תורה צוה

תרנ"ז. ד"ה אם רוח המושל תרצה פ"ד ואילך

(ס"ה) קונט' ח"ב שס"א, א ואילך. ד"ה תורה צוה

תשיב. לקושי שם ס"ב ואילך.

(42) כמכ"ש מהא דמתנה שיש בה אחריית יש בה

דינא דבימ' (ראה בהמצוין בהערה 16). וגם לפמ"ש

הרשב"ם (ב"ב נא, א ד"ה ה"ג במס'. וראה תוד"ה ולמה קידושין כו, א) דה"נא שכתב בשטר לשון מכר ומתנה לית בה דדבימ' — הרי מפורש שם הטעם כי "במתנה ביקש ליתנה לו ולמה כתב לו בלשון מכר כדי ליפות כחור". אבל בתורה הרי ישנם ב' ענינים ואופנים נפרדים דמכר ומתנה, ומצד המכר שייך בזה דדבימ'.

(43) אלשיך לתהלים מזמור ה. חדא"ג שבת

כאן. ועוד. וראה בכמה מהס' שנשמנו בהערה 6.

וראה אוה"ת בשלח ע' תרמו ואילך.

(44) ב"מ קה, ב. רמב"ם שם פ"ב ה"ז. טושו"ע

שם סל"ו.

(45) רש"י ב"ב ה, א ד"ה ארבעה. בעה"מ לב"מ

שם, הובא בנמוקי ב"מ שם. העיסור אות מ' מכירת

קרקעות. רמ"א בשרע' שם סמ"ט. ופליגי על התוס'

ב"ב שם ד"ה ארבעה. רמב"ן במלחמות ב"מ שם.

הג"מ שם פ"ב ה"ג. דיעה ה' ברמ"א שם.

(46) קידושין ל, ב.

דיוק אין וואָרט, דירה', אז אַזוי ווי אין א דירה געפינט זיך דער אדם בכל עצמותו, אַזוי איז נתאוהה הקב"ה אז עצמותו ית' זאל נמשך ווערן, בתחתונ' נים'. און דאָס ווערט אויפגעטאָן דורך תורה, ווייל דורך תורה איז „אות' אתם לוקחים".⁵⁰

און מצד זה פאלט אַפ טענת המלאכים פון דינא דבר מצרא: דער דין ⁵¹ איז, אז אויב דער בר מצרא וויל די שדה אויף זריעה און דער לוקח — אויף בנין בית, גיט מען די שדה צום לוקח, ווייל „ישוב עדיף ולית בה משום דינא דבר מצרא". און עדי' בענינינו ⁵²: וויבאלד אז דער

(50) ויקר פל, יג (לענין מצות). וראה שמרד ר"פ תרומה. פלג, ו. תנחומא תרומה ג. וראה תניא פמ"ז. ועוד.

(51) בי"מ שם. רמב"ם שם פ"ד הא. טושי"ע שם סכ"ז.

(52) ראה עדי' בס' שארית יעקב (שבהערה 6), שמכיון שבתורה נברא העולם, ותנאי התנה הקב"ה במע"ב אם ישראל מקבלים תורתי מוטב ואיל אני מחזיר אתכם לתורה וכוונתו, הרי"ז דוגמת הדין דארעא לבתי עדיף משום ישוב עדיף לו. אבל טעם זה אינו מספיק, כי: א) גם החיות של עולמות העליונים תלוי בתורה (ראה תניא רפכ"ג). קרא ד"ה דוד זמירות. ובכ"מ. ב) זהו רק בחי' אחוריים שבתורה ולא בחי' „פנים" שבה (קרא שם). ג) ועיקר: זה שקיום העולם הוא ע"י התורה אינו נרמז כלל בתשובת משה.

משא"כ עפ"משיכ בפנים, שתשובת משה היא כי התכלית של תניית התורה הוא לעשות לו ית' דירה בתחתונים — דוגמת ישוב וחיוזק העולם. ובה מתבטא עצם ופנימיות התורה — ראה לקמן סי"ח והערה 61.

(י) ואף שזה תלוי בקיום התורה, היינו קיום המצות הכתובות בתורה (שזוהו פ"י מרז"ל בראשית בשביל התורה ועוד). במעשה המצות של התחתונים (תניא וקרא שם) — הרי (לולא הטעם דלקמן) זהו מפני שהתורה ניתנה למטה, שהרי פשוט שכשביקשו המלאכים תנה הודך על השמים — גם קיום המצות כלול בזה (אלא שהוא ברוחניות). ולהעיר ממרז"ל (ראה תניא פ"ד ופכ"י) דאחרי"ד הם שרש כל מע ומלית — ואחרי"ד היה עבודת המלאכים וכו'. וראה תניא רפ"ט.

האָבן געוואלט חלק הסוד שבתורה, און האָבן ניט קיין יצה"ר, איז עס ע"ד להרוחה.

אַבער אויך אויף די תירוצים קען מען פרעגן: דאָס וואָס משה האָט געענט-פערט „למצרים ירדתם" .. כלום אתם עושים מלאכה .. מו"מ .. או"א .. יצה"ר יש ביניכם" — אז מלאכים זיינען ניט שייך צו חלק הפשט והעשי' שבתורה, איז דאָך ביי זיי קיין חידוש ניט געווען, די מלאכים האָבן דאָס געוואוסט פון פריער און האָבן דעריבער מלכתחילה געבעטן חלק הסוד שבתורה. און דער ענטפער אויף דעם אז „מכר כל נכסיו לא' לית בזה משום דדב"מ", אָדער אז תורה איז די חיות פון אידן — ווערט אפילו ניט נרמז אין דברי משה?

[און דאָס וואָס תורה איז „דחיקא לי' שעתא' ביי אידן מצד מלחמת היצר איז א הסבר פון דעם מצב וואָס „יצה"ר יש ביניכם": אָבער פון דעם לשון פון תשובת משה רבינו והאריכות בזה „כלום אתם עושים מלאכה" .. משא ומתן .. אב ואם יש לכם" איז משמע, אז די תשובה צו די מלאכים איז (ניט אַזוי מצד דעם ענין פון מלחמת היצר, נאָר) מצד דעם כללות'דיקן ענין, אז חלק הפשט (והעשי') שבתורה איז ניט שייך ביי מלאכים].

ו. איז דער ביאור בזה:

דער תכלית פון תורה איז וואָס על ידה ווערט דורכגעפירט די כוונת הבריאה פון „נתאוהה" הקב"ה להיות לו (ית' ⁴⁸) דירה בתחתונים". וידוע "דער

(47) תנחומא נשא טז. ועוד. תניא פל"ז.

(48) כן ה' מוסיף (פעמים רבות) כי אדמיר (מהרש"ב) נ"ע — נתבאר בלקו"ש ח"ט ע' 27 ואילך.

(49) אה"ת בלק ר"ע תתקצ"ז. המשך תרס"ו בתחילתו (ס"ע ג'). ובכ"מ.

וכידוע⁵³ דער משל אויף דעם: אז מ'ויל אויפהויבן א בנין דורך, כלי ההגבהה הנקרא ליווער⁵⁴, דארף מען אונטערלייגן דעם ליווער אונטער די חלקים התחתונים שבו דוקא, אבער אויב מ'וועט עס אויפהויבן, מאמצע כ' לא ה' מגב' התחתונים⁵⁵.

און דערפאר מוז מען געבן תורה דוקא למטה אין עוה"ז, התחתון כ' שאין תחתון למטה ממנו⁵⁶, און דורך דעם ווערט אויפגעהויבן דער גאנצער בנין⁵⁷ פון סדר השתלשלות.

און דאס איז אויך וואס משה האט מדגיש געווען אין זיין תשובה, קנאה יש ביניכם יצהיר יש ביניכם⁵⁸ — אויף ארויסצוברענגען ווי דאס איז דער עולם „התחתון במדרגה שאין תחתון למטה ממנו בענין הסתר אורו ית' כ' עד שהוא מלא קליפות כו"⁵⁹.

ה. עס איז אבער פארט ניט מובן: אמת טאקע, אז בכדי צו מאכן א דירה לו ית' בתחתונים דארף מען האבן די תורה למטה — דאס נעמט אבער ניט אראפ די טענת המלאכים מצד דינא דבר מצרא: סוף-סוף זיינען זיי בני מצרא און זיי ווילן מאכן א „דירה“ (בית) — עכ"פ — בעליונים?

מוז מען זאגן, אז דער ענין פון דירה לו ית' — המשכת העצמות — קען מען בכלל ניט אויפטאן (אפילו ניט בעליו-נים) דורך עבודת המלאכים⁶⁰; דוקא דורך עבודת התחתונים ווערט עצמותו ית' נמשך אין סדר ההשתלשלות.

תכלית פון תורה איז לעשות לו ית' דירה „בית“⁶¹ בתחתונים, פאלט אפ טענת המלאכים מצד דינא דב"מ.

און דאס איז וואס משה רבינו האט געענטפערט, למצרים⁶² ירדתם .. כלום אתם עושים מלאכה .. משא ומתן יש ביניכם וכו': תורה איז שייך צו אידן ווי דאס איז פארבונדן מיט ישוב העולם, עוה"ז הגשמי (בין עמים .. קנאה יש) דוקא (ווארום תורה איז געגעבן גע-ווארן אויף צו מאכן א דירה לו ית' בתח-תונים)⁶³.

ז. דאס וואס מ'האט ניט געגעבן תורה צו די מלאכים, איז עס ניט ווייל די עליונים דארפן ניט אַנקומען צו דער המשכת העצמות שע"י התורה — ווארום אויך אין עולמות עליונים איז מצד עצמם מאיר בלויז א הארה מאלקו-תו ית', און זיי זיינען א „ירידה מאור פניו ית'"⁶⁴.

און דורך עבודת התחתונים ווערט אויפגעטאן די המשכת העצמות, „דירה לו ית'", אויך אין עליונים, אין גאנץ סדר ההשתלשלות⁶⁵.

(53) להעיר מהמבואר (ד"ה בשעה שהקדימו תשי"ב. ד"ה יבחר לנו תשי"ג) שהכוונה דירה בתחתונים (שמושרכת בעצמותו ית'), היא הסיבה (וע"ז) מה שכל אדם יש לו רצון מוחלט בעצמותו לבנות בית.

(54) מ'ל' מיצר וגבול, בחי' העלם והסתור (ת"א מט, ד. ועוד) — כללות עוה"ז שאינו מאיר שם גילוי אלקותו ית' שלמעלה מן הטבע (ראה שם ג, ב — לענין זמן הגלות).

(55) וראה מדרש תהלים מזמור ח: א"ל אינה ראוי להתקיים בכס .. והיכן היא מתקיימת בתחתונים שנאמר אנכי עשיתי ארץ ואדם עלי בראתי.

(56) תניא פליו. וראה ד"ה באתי לגני ה'תשי"א פ"ד.

(57) להעיר מדר' נ"ח תרמ"ג ספי"א [נדפס גם ב„התמים“ ח"ג ע' מן].

(58) תרי"א ד, א.

(59) תניא שם.

(60) ראה אוה"ת יצא תתנה, ב. וראה ג"כ אוה"ת

בשלח שבהערה 43.

ער גיט דעם כח צו מאַכן מיש אין⁶³.
און אויך די מעלה פון כח ההתחד-
שות איז מרומז אין תשובת משה — אין
דער טענה „אב ואם יש לכם“:

ס'איז ידוע⁶⁴ אז דער ענין פון הולדה
איז א מעין פון דער התחדשות מאין
ליש, וואס דערפאר איז דאס נאָר בכח
הא"ס. און דער כח איז ניטאָ ביי
מלאכים⁶⁵;

און דאס האָט משה רבינו גע-
טענה'ט, אז אָט דער כח ההתחדשות איז
דאָ ביי נשמות למטה, וואס דורך זייער
עבודה אין עוה"ז זיינען זיי „מולידים“
— מ'נעמט דברים תחתונים און מ'מאַכט
פון זיי (ועי"ז פון גאָנץ סדר ההש-
תלשלות) א דירה לעצמותו ומהותו ית'.

(משיחת יום ב' דחגה"ש תשי"ח)

דער ביאור וטעם הדבר: דער כח
העצמות וואס אין תורה ווערט נתגלה
און קומט אַרויס בפועל אין דער עבודה
פון א נשמה ווי זי געפינט זיך אין די
מצרים וגבולים פון עוה"ז⁶¹. די נשמה
קומט אַראָפּ אין אַן עולם, מלא קליפות
וסיא שהן נגד ה' ממש⁶², און אין דעם
נידעריקן עולם איז זי לוחם מיטן יצה"ר,
ברעכט דורך אַלע העלמות והסתרים,
און איז זיי מהפך מחשוכ לנהורא; אָט
דאָס — די אתכפא און אתהפכא פון
קליפות „שהן נגד ה' ממש“ צו אַן ענין
של קדושה — איז אַן ענין של התחד-
שות, מען מאַכט פון דעם יש (וישות) —
אין, און דער כח ההתחדשות איז
בעצמותו ית', וואס הוא לבדו בכחו
ויכלתו לברוא (לחדש) יש מאין⁶², און

(61) ראה בארובה קונטרס ענינה של תורת
החסידות סייט (בביאור מרדכי — קידושין ל, ב —
בראתי יצה"ר ובראתי לו תורה תבלין), דעם
התורה שמייוחדת בעצמותו ית' מתבטא דוקא בזה
שהיא תבלין להיצה"ר.
(62) אגה"ק סי' כ (קל, רע"ב).

(63) ראה בארובה לקריש חיי ע' 23 ואילך. חייב
ע' 74-5. ושי"נ.

(64) המשך שמח תשמח תרנ"ז ע' 3 (סה"מ
תרנ"ז ע' קעה) ואילך. וראה לקרית שה"ש מ, א.

(65) לקרית שם (לט, ד ואילך). ביאורו ה, ד.

חג השבועות :

זי איז ביי יעדן איינעם פון די דריי נשיאי ישראל; יעדער פון זיי איז — בלשון הש"ס — „צריכא“.

ב. פון די נקודות משותפות פון משה דוד און דעם בעש"ט איז, וואס יעדער פון זיי איז געווען (ניט נאָר אַ מלך ונשיא' בישראל, נאָר אין דעם גופא —) א „ראשון" אין דעם סוג פון מלוכה ונשיאות:

משה רבינו איז געווען דער ערשטער נשיא' אויף אַלע אידן, ובפרט לויטן פסק הרמב"ם⁶ אַז „מלך הי", איז משה רבינו געווען דער ערשטער מלך ביים אידישן פאלק;

דוד איז געווען דער ראש וראשון פון מלכות בית דוד, וואס „כיון שנמשח דוד זכה בכתר" מלכות . . לו ולבניו הזכרים עד עולם .. לא תכרת המלוכה מזרע דוד לעולם⁷;

(6) ובאופן דרוונה — ראה בארובה לקרש שם ע' 250 ואילך, ש"נ.

(7) ואח"כ בכל דור ודור יורדין ניצוצין מנשמת משרעה ומתלבשין בגוף ונפש של חכמי הדור עיני העדה כו" (תנאי רפמ"ב).

(8) ה'ל' ביהביח פ"י הי"א. פיה"מ שבועות פ"ב מ"ב. ר"ח ופרש"י שם טו, רע"א. וראה זכאים קב, א. מדרזיל (מדרש תהלים שם. שמור פמ"ח, ד. ועוד) הובאו ברמב"ן עה"פ (ברכה לג, ה) ויהי בישורון מלך.

(9) רמב"ם ה'ל' מלכים פ"א ה"ז (ואילך). וראה ג"כ רמב"ם ה'ל' ת"ת רפ"ג (הועתק — בקיצור — בה'ל' ת"ת לאדה"ז רפ"ד — ומצויין שם ליומא עב. וצ"ע שכלאורה הוא מאדרי"ג רפמ"א, ספרי לקורח יח, כ. ואולי העדיף למקור מש"ס אף שהוא בשינוי לשון. ועצ"ע).

(9) רמב"ם שם. וראה מדרש תהלים שם: משוכת שבמלכים זה דוד. סהמ"צ להצ"צ מצות מינוי מלך פ"ב. וראה לקרש חכ"ה ע' 110 ואילך.

א. מ'האט שוין פיל מאל גערעדט¹, אַז מיט (דעם זמן פון) שבועות האָבן אַ פאַרבונד: (א) משה רבינו, דורך וועמען ס'איז געגעבן געוואָרן די תורה אין שבועות; (ב) דוד המלך, וואָס „דוד מת בעצרת"², און (ג) דער בעש"ט, וואָס אויך זיין הסתלקות איז געווען שבועות³.

און וויבאלד אַז אַלץ איז בהשגחה פרטית, ובפרט ווען עס רעדט זיך וועגן מאורעות אין שייכות מיט אידן בכלל, און מיט גדולי ונשיאי ישראל בפרט, איז מובן, אַז (א) עס איז דאָ אַ נקודה משותפת צווישן זיי⁴ (וואָס דערפאַר זיינען זיי אַלע פאַרבונדן מיט דעם זעלבן טאַג), און (ב) אַז די נקודה משותפת האָט אַ צוזאַמענבונד מיטן תוכן (עיקרי) פון דעם טאַג, בנדוי"ד: חג השבועות — זמן מתן תורתנו⁵.

לאידך גיסא מוז אָבער אויך זיין אַ חידוש אין אַט דער נקודה משותפת ווי

(1) ראה לקרש ח"ה ע' 21 ואילך. שם ע' 249 ואילך. ועוד.

(2) ירושלמי ביצה פ"ב ה"ד. חגיגה פ"ב ה"ג. הובא בתודיה אף עצרת חגיגה יז, א. רות רבה פ"ג, ב.

(3) ביום א' דחגיגה — לקיד לב, א.

(4) בנוגע למשה דוד — להעיר ממדרש תהלים בתחלתו: כל מה שעשה משה עשה דוד כו, עיי"ש בארובה.

(5) ראה (בנוגע למשה דוד) מדרש תהלים שם: משה נתן להם חמשה חומשי תורה וכנגדם נתן להם דוד ספר תהלים שיש בו חמשה ספרים.

ולהעיר שתורת החסידות (שנתגלתה ע"י הבעש"ט) ענינה יחידה שבתורה (בחי' החמישית — ועל ידה גם ד' הבחי' (גרי"ח) הן באר"א) — נת' בארובה כפונטרס ענינה של תורת החסידות סעיף ו' ואילך.